

Ранко СОВИЉ, мастер

РЕГУЛАТОРНЕ МЕРЕ И ПОЛИТИКЕ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ЛИКВИДНОСТИ У БАНКАМА

Резиме

*Банкарско пословање је изразито динамично и мења се под утицајем промена у окружењу и промена регулативе. У том смислу, сигуран и стабилан банкарски сектор је од посебне важности за финансијски и економски систем сваке земље. Упркос адекватној капитализованости банака, *Sibrgite* криза је указала на значајан пропуст Базелских стандарда, с обзиром на то да управљање ризиком ликвидности није било обухваћено регулативом. Стога ће предмет истраживања у раду бити усмерен на анализирање превентивних мера које предузимају регулаторни органи у циљу решавања проблема ликвидности банака, као и санирање неликвидности банака. Заправо, основни циљ истраживања односи се на преиспитивање улоге и значаја примењених регулаторних мера и политика, и њиховој делотворности у решавању проблема ликвидности банака и очувању стабилности банкарског сектора.*

Кључне речи: *ризик ликвидности, Базелски споразуми, показатељ покрића ликвидности, показатељ нето стабилног финансирања, управљање ликвидношћу.*

І Уводна разматрања

Сам концепт банкарског пословања отвара могућности брзог преузимања великих ризика, са једноставном могућношћу прикривања истих, услед сложености финансијских трансакција и преузетих уговорних обавеза. С обзиром на то да банке послују претежно туђим новцем (новцем позајмљеним од својих депонената), чланови управе су склони повећаном преузимању ризика. Томе погодују и следеће чињенице: кон-

цепт неодговорности управе за финансијске промашаје и концепт сувише велики да би пропали.¹

Пословање банака, као и других финансијских институција, изложено је ризицима, с тим што је у банкарском пословању посебно значајан ризик ликвидности. Ризик ликвидности припада групи финансијских ризика. Ризик ликвидности се појављује услед промене ликвидне позиције банака, када ликвидна средства банака нису довољна за испуњење доспелих обавеза, или услед неочекиваних одлива ликвидних средстава. Често се догађа да други финансијски ризици, а посебно кредитни и тржишни ризици, узрокују настанак ризика ликвидности у банкама.² Ризик ликвидности неминовно прате повишени трошкови пословања произашли из имобилизације средстава у форми неликвидних пласмана. Код ризика ликвидности банке се суочавају са двоструким проблемом: са мањком ликвидних средстава, односно немогућношћу да мобилишу ликвидна средства на тржишту. Стога поједини аутори уместо генеричног израза ризик ликвидности, употребљавају израз „ризик ликвидности у погледу обезбеђивања средстава“, под којим подразумевају ризик да банке нису способне да финансирају своје дневне операције на тржишту.³

Под ликвидношћу банака подразумева се способност и спремност да се благовремено измире све преузете обавезе. То значи да се ликвидност битно разликује од солвентности. Ликвидност не претпоставља само спремност, већ и способност испуњења преузетих обавеза.⁴ Ризик ликвидности је ризик могућности настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке услед неспособности банке да испуњава своје доспеле обавезе.⁵

Ризик ликвидности третира се као главни ризик када неликвидност великих размера доводи до банкротства банке. Навешћемо, као пример, настанак значајних губитака код банке проузрокованих стечајем великих клијената или групе повезаних клијената, који осим нарушеног поверења у јавности могу изазвати повлачење средстава других депонената банке, и велике одливе ликвидних средстава. Тиме се још више продубљује криза

1 Дамјан Даниловић, „Свјетска финансијска криза: Лоше научена лекција корпоративног управљања? Лоше одиграна улога државе? Чињеница да банке увијек могу послужити као окидач кризе?“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2014, 347–349.

2 Весна Матић, „Ризик ликвидности“, *Банкарство*, бр. 5–6/2008, 76.

3 Ђорђе Ђукић, *Управљање ризицима и капиталом у банкама*, Београд, 2007, 30.

4 Никола Орлић, „Ликвидност и бонитет банака“, *Правно-Економски Погледи*, бр. 2/2011, 2.

5 Закон о банкама, *Службени гласник РС*, бр. 107/2005, чл. 30.

ликвидности банке. Банку којој нису доступна ликвидна средства на тржишту, криза ликвидности може да доведе до банкротства.⁶

Време има пресудну улогу када је у питању управљање ликвидношћу у банкама. Пројекцијом дугорочних потреба ликвидности, управи банке стоје на располагању бројни алтернативни извори средстава, док у случају хитне потребе за ликвидношћу, управа има ограничене изворе средстава, попут: продаје акумулираних ликвидних средстава, рекламирање депозитних услуга, уговарање дугорочних задуживања резерви од других финансијских институција.⁷ Карактеристично је да многе банке верују да могу позајмљивати ликвидна средства без ограничења, у било које време. Стога је у савременим условима пословања управљање ликвидношћу банака од посебног значаја, с обзиром на то да неваљано управљање ликвидношћу може довести до стечаја банака.

II Регулисање ликвидности банака на међународном нивоу

Регулисање ликвидности банака на међународном нивоу представља дуготрајан процес. Још је први председавајући Базелског комитета, сер Џорџ Бландел, отварајући први састанак 1975. године истакао да је његов задатак да омогући да се обезбеди ликвидност и солвентност банака. Бројни су проблеми са којима се суочавао Базелски комитет свих ових година по питању ликвидности, и то од саме дефиниције ликвидности до спровођења надзора, регулисања и управљања ризиком.⁸ Током 2000. године, Базелски комитет је објавио документ *Поуздане праксе за управљање ликвидношћу банкарских организација*.⁹

Управо је светска економска криза истакла значај вођења политике управљања ликвидношћу, с обзиром на то да су многобројне банке, упркос ваљаном управљању капиталом, имале проблема по питању управљања ликвидношћу. У званичном извештају Федералне корпорације за осигурање депозита (*Federal Deposit Insurance Corporation – FDIC*) експлицитно се наводи да је колапс већине комерцијалних банака превас-

6 Ђ. Ђукић, 30.

7 Викторија Јазић, *Ризици у банкарском пословању*, Београд, 2008, 75.

8 Stefan Ingves, „Тренутни приоритет Базелског комитета: подизање летвице”, *Банкарство*, бр. 1/2013, 158.

9 Поуздане праксе за управљање ликвидношћу банкарских организација, 2000 (Basel Committee on Banking Supervision, *Sound Practices for Managing Liquidity in Banking Organisations*, Basel, 2000).

ходно био изазван ризиком ликвидности.¹⁰ Као одговор на поменуту кризу, Базелски комитет за надгледање банака објавио је фебруара 2008. године документ *Управљање ризиком ликвидности и изазови супервизије*, којим је констатовано да су многе банке игнорисале примену основних правила управљања ризиком ликвидности у периодима високог суфицита ликвидности. Септембра 2008. године, Базелски комитет усвојио је *Принципе поузданог управљања ризиком ликвидности и супервизије*, у циљу промовисања ваљаног и сигурног управљања ризиком ликвидности у банкама.¹¹ Документ налаже управи банке да развије стратегије, политике и праксе управљања ликвидношћу, сходно прихватљивој толеранцији ризика, уз обезбеђење довољно квалитетних ликвидних средстава за решавање потреба ликвидности.¹²

Децембра 2010. године, Базелски комитет за надгледање банака усвојио је документ *Базел III: Међународни оквир за мерење, стандарде и праћење ризика ликвидности*, којим је на свеобухватан начин регулисао ликвидност банака. Документ предвиђа успостављање два показатеља ликвидности: Показатељ покрића ликвидности и Показатељ нето стабилног финансирања, у циљу промовисања знатно отпорнијег банкарског сектора на ризик ликвидности.¹³

1. Показатељ покрића ликвидности

Показатељ покрића ликвидности (*Liquidity Coverage Ratio – LCR*) представља један од два минимална стандарда за мерење изложености ризику ликвидности који је Базелски комитет дефинисао усвајањем Базела III. Основни циљ увођења овог показатеља јесте унапређење стабилности ликвидног ризичног профила банака на кратак рок, како би се обезбедио одговарајући ниво високо ликвидне активе, која би требало да

10 Bjorn Imbierowicz, Christian Rauch, The Relationship between Liquidity Risk and Credit Risk in Banks, 2013, доступно на адреси: <http://www.ssrn.com/abstract-id1884917>, 17.02.2016, 1.

11 Принципи поузданог управљања ризиком ликвидности и супервизије, 2008 (Basel Committee on Banking Supervision, *Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision*, Bank for International Settlements, Basel, 2008).

12 Marianne Ojo, Basel III – Responses to Consultative Documents, Vital Aspects of the Consultative Processes and the Journey Culminating in the Present Framework, доступно на адреси: <http://www.ssrn.com/abstract=1692409>, 19.02.2016, 18-19.

13 Zoltan Sarkany, The new Basel III rules and recent market developments, London, 2011, доступно на адреси: <http://www.ssrn.com/abstract=2155112>, 22.02.2016, 37.

омогући банкама преживљавање стресног сценарија ликвидности у трајању од 30 дана.¹⁴

Показатељ покрића ликвидности је креиран тако да омогући банкама да одржавају адекватан ниво неоптерећених, висококвалитетних средстава, која се једноставно могу заменити у готовину, како би банке задовољиле своје потребе за ликвидношћу у трајању од месец дана под знатно тежим стрес сценариом ликвидности.¹⁵

Показатељ покрића ликвидности одређује се као однос залиха високо ликвидне активе и укупног нето готовинског одлива у наредних 30 дана, који треба да буде већи или једнак од 100%. Високо ликвидна актива банке разврстана је у два нивоа. Ниво 1 чине најликвиднија средства: готовина, резерве код централне банке, утрживе хартије од вредности и потраживања која су гарантована од стране држава, централних банака и међународних финансијских институција. Ниво 2 чине: готовина, ниско ризичне корпоративне обвезнице, покривене обвезнице, утрживе хартије од вредности које емитују државе, централне банке и други субјекти.¹⁶ Укупни нето одливи готовине одређују се као разлика између укупних очекиваних одлива готовине и укупних очекиваних прилива готовине у наведеном стрес сценарију за наредних месец дана.

Банке су дужне да континуирано израчунавају показатељ покрића ликвидности у циљу праћења и контроле ризика ликвидности. Сврха показатеља покрића ликвидности је да омогући банкама да у нормалним временима поседују стабилну финансијску структуру и да имају довољно ликвидне активе, како би се од централних банака тражило да поступају само као зајмодавци последње инстанце а не прве (*lender of last resort*). Након почетног периода разматрања, показатељ покрића ликвидности постао је минимални стандард у земљама чланицама ЕУ 01.01.2015. године. Упркос високим трошковима са којима су се суочиле банке приликом увођења овог показатеља, предвиђа се да би предности режима круте регулације управљања ликвидношћу премашиле првобитне трошкове.¹⁷

14 Весна Матић, „Базел III – међународни оквир за мерење изложености ризику ликвидности”, *Банкарство*, бр. 2/2012, 130.

15 Gregory J. Lyons, Jeremy Hilland, Edite Ligere, „Basel Bank Resilience and Liquidity Proposals Confirm the Global Paradigm Shift Toward Increased Regulatory Oversight”, *The Banking Law Journal*, No. 3/2010, 234–235.

16 Andrew W. Hartlage, „The Basel III Liquidity Coverage Ratio and Financial Stability”, *Michigan Law Review*, Vol. 111/2012, 463–464.

17 „Базел III – стандард ликвидности и стратегија за оцену примене стандарда”, *Банкарство*, бр. 1/2012, 118-120.

2. Показатељ нето стабилног финансирања

Показатељ нето стабилног финансирања (*Net Stable Funding Ratio – NSFR*) представља други минимални стандард за мерење изложености ризику ликвидности дефинисан Базелом III, у циљу промовисања средњег и дугорочног финансирања средстава и активности банака. Показатељ успоставља минимално прихватљив износ стабилног финансирања на основу карактеристика ликвидности средстава и активности банака у периоду од годину дана. Показатељ нето стабилног финансирања креиран је тако да делује као механизам за допуњавање показатеља покрића ликвидности, као и јачање улоге надзорних органа, уз истовремено промовисање структурних промена у профилима ризика ликвидности банака од проблематичног краткорочног финансирања ка сигурнијем, дугорочном финансирању средстава и пословних активности.¹⁸ Показатељ нето стабилног финансирања одређује се као однос између расположивог износа средстава за стабилно финансирање и потребног износа средстава за стабилно финансирање који мора бити биши од 100%. Предвиђа се да након периода посматрања, показатељ нето стабилног финансирања постане обавезан стандард ликвидности у банкама држава чланица ЕУ 1. 1. 2018. године.¹⁹

Усвајање показатеља ликвидности представља за банке додатни финансијски трошак у њиховом пословању. Да би наставили са пословањем и опстали на тржишту, банке морају предузети низ мера, а једна од њих је и подизање каматних стопа на кредите.²⁰ Сигурно је да ће банке свој одговор на строже регулаторне захтеве потражити пребацавањем трошкова за додатна средства на своје клијенте, смањењем ризичних пласмана у свом портфељу и даљим уштедама у оперативном пословању.²¹ Упркос високим трошковима имплементације наведених показатеља,

18 Борко Кљајић, „Стандарди за обезбеђивање ликвидности према Базелу III”, *Банкарство*, бр. 3/2012, 58.

19 У периоду од 1996. до 2010. године, спроведена су истраживања која су обухватила банке у седам западноевропских земаља, у којима је установљено да је просечни *NSFR* у банкама износио 96.9%. Минимална вредност *NSFR* износила је 20.8%, док је максимална вредност износила 208.5%. Треба имати у виду да је 60% посматраних банака имало мањи *NSFR* од 100%, колико предвиђа Базел III. Стога је и остављен дужи прелазни период, како би банке прилагодиле своје пословање предложеним стандардима. Andreas Dietrich, Gabrielle Wanzenried, Kurt Hess, The good and bad news about the new liquidity rules of Basel III in Western European countries, 2013, доступно на адреси: <http://www.ssrn.com/abstract-id2139380>, 22.02.2016, 23.

20 Alberto Locarno, „The macroeconomic impact of Basel III on the Italian economy”, *Questioni di Economia e Finanza*, No. 88/2011, 20.

21 Б. Кљајић, 62.

очекујемо да ће одговарајућа примена ових показатеља за обезбеђивање ликвидности, уз више капиталне захтеве, спречити настанак будућих криза, односно уколико се оне појаве, смањити њихов обим. Примена у пракси указаће нам да ли има простора за извесне корекције и надградње, како би се постигао што стабилнији и отпорнији банкарски сектор, који би могао ваљано да се супротстави будућим изазовима и потенцијалним финансијским кризама.

III Стратегије и политике управљања ликвидношћу у банкама

Као што смо већ нагласили, ликвидност је од изузетне важности за банку, с обзиром на то да неликвидност може бити подједнако опасна као и инсолвентност. Политика одржавања ликвидности банке темељи се на управљању активом и пасивом. Првобитно је била оријентисана на краткорочне кредите, с обзиром на то да је доминантна стратегија одржавања ликвидности била стратегија краткорочних комерцијалних кредита покривених робним меницама. Почетак 20. века, пратио је убрзани развој тржишта новца, што је омогућило банкама да диверзификују сопствену резервну активу и формирају секундарне резерве, укључујући и хартије од вредности које су се лако могле продати на тржишту, услед сталне потражње за њима.²² По завршетку Другог светског рата, банке су развиле стратегију управљања ликвидношћу на основу пласмана са антиципираним дохотком, што је значило већу оријентисаност банака на средњорочне и дугорочне кредите привреди и становништву, на основу пораста депозита. Од шездесетих година 20. века, банке развијених земаља политику ликвидности темеље на стратегији управљања пасивом, чему претходи развијено финансијско тржиште.²³

Да би одржала ликвидност, управа банке може обезбедити додатна ликвидна средства продајом постојећих ставки активе (управљање активом), али и позајмљивањем новца на тржишту (управљање пасивом). Уколико банка управља активом, то значи да ће се банка одлучити за продају краткорочних државних хартија од вредности, с обзиром на то да се лако продају, због сталне потражње за њима на тржишту, као и због непостојања кредитног ризика. При обављању продаје хартија могу се јавити трансакциони трошкови, као и потенцијални ризик капиталног губитка, који се може јавити у ситуацији када дође до пораста каматних

22 Татјана Јованић, *Циљеви и облици регулисања пословања банака*, Београд, 2009, 58.

23 Т. Јованић, 58.

стопа у периоду након што је банка купила државне хартије. Поменути проблем може се ублажити ако банка задржи хартије од вредности до тренутка доспелости и прибегне репо послу, а не продаји.²⁴ Обављањем репо посла, банка продаје хартије од вредности уз обавезу поновног откупа тих хартија, односно хартија од вредности са истим карактеристикама према унапред утврђеној цени и на унапред, односно накнадно утврђен будући датум који одређује банка. При закључењу репо уговора потребно је испунити следеће услове: 1) да банка, односно друга уговорна страна пренесе право својине на хартијама од вредности које су предмет тог уговора и 2) да банка хартије од вредности које су предмет тог уговора може пренети само једној уговорној страни.²⁵

С обзиром на величину, обим и сложеност послова, комплексност финансијских операција, знатно се разликује позиција малих и великих банака приликом управљања ликвидношћу. Велике банке обично прибегавају управљању пасивом. Услед високог кредитног рејтинга и поверења јавности, велике банке попуњавају краткорочни пропуст у ликвидности позајмљивањем средстава на тржишту новца. Постоје два начина обезбеђивања ликвидности: купопродаја током ноћи и купопродаја са дужим роком доспећа. Купопродаја током ноћи обухвата: куповина ликвидних средстава на брокерском тржишту од других великих банака, куповина евродолара током ноћи преко брокера на еуровалутном тржишту, рекуповина државних хартија од вредности преко дилера на тржишту државних вредносница, куповина од централне банке преко шалтера. Купопродаја са дужим роком доспећа обухвата: куповину на подлози емисије и продају благајничких записа банке, депозитне сертификате са променљивом каматном стопом, куповину евродолара на дужи рок преко брокера евровалута. За велике банке је важно да остану стално у могућности да купују ликвидна средства на тржишту, односно да не буде угрожена њихова репутација на тржишту, што највише зависи од њихове управе.²⁶ Било каква уздржаност оних који продају ликвидна средства великим банкама може довести до наглог повлачења њихових средстава, због тога што је највећи део купљених средстава неосигуран. Последица тога је немогућност банака да купују на тржишту новца по било којој цени. Стога, банке прибегавају позајмљивањем ликвидних средстава од централне банке, као последњем

24 Ђ. Ђукић, 129.

25 Одлука о адекватности капитала банке, *Службени гласник РС*, бр. 46/2011, 6/2013, 51/2014, чл. 2 тач. 69.

26 Ђ. Ђукић, 130.

уточишту ликвидности.²⁷ Закључујемо да колико год банке биле у могућности да масовно купују средства преко ноћи, то не треба да им буде једина политика, с обзиром на то да увек постоји опасност да се умањи њихова способност да купују на тржишту. У том смислу, банке долазе у ситуацију да нису способне да прибаве потребна ликвидна средства.

Пошто је ликвидност од изузетног значаја за пословање банака, надзорни органи инсистирају на постојању одговарајуће стратегије управљања ризиком која обухвата поступак континуираног мерења и посматрања нето позиција изложености. Стога је банка дужна да идентификује велике изворе средстава, чије би повлачење из финансијског потенцијала банке могло проузроковати озбиљан проблем ликвидности. Управа банке би требало да утврди концентрацију средстава према сваком значајном клијенту на тржишту, као и према значајним врстама инструмената и то као проценат изложености средстава и као значајни раст концентрације средстава.²⁸

Свака финансијска операција или уговорна обавеза утиче на ликвидност банака. С обзиром на то, банке морају бити опрезне приликом креирања својих стратегија, политика и приступа управљања ликвидношћу. Политике и процедуре за управљање ризиком ликвидности, које је банка дужна да усвоји и примењује, морају садржати неколико елемената: 1) идентификација постојећег ризика ликвидности, као и потенцијалног ризика ликвидности који може произаћи из пословних активности банке на тржишту; 2) успостављање информационог система за континуирано мерење и управљање ризиком ликвидности, а нарочито за: планирање прилива и одлива новчаних средстава, утврђивање и праћење коефицијента ликвидности на дневној основи, мерење и праћење ликвидности банке на дневној основи, мерење и праћење ликвидности за сваку валуту значајну за укупну ликвидност банке, праћење усклађености пословања са успостављеним лимитима банке за управљање ризиком ликвидности, утврђивање процедуре којима се обезбеђује поступање у ситуацијама које могу довести до критично ниског нивоа ликвидности²⁹; 3) контролисање ризика ликвидности, односно одржавање на прихватљивом за ризични профил банке; 4) израда извештаја и информисање управе банке; 5) поступање банке у случају привремених и дугорочних поремећаја ликвидности.³⁰

27 *Ibid.*

28 Весна Матић, „Базел III – међународни оквир за мерење изложености ризику ликвидности (4)”, *Банкарство*, бр. 5/2012, 128.

29 Одлука о управљању ризицима, *Службени гласник РС*, бр. 57/2006, чл. 9 и 10.

30 В. Јазић, 83.

Осим развијеног информационог система, политика и процедура, ваљано управљање ликвидношћу банака захтева и посвећеност њених органа: 1) одбора директора који је одговоран за стратегију управљања ризиком ликвидности, као и усвајање одлуке о целокупном оквиру за управљање ликвидношћу; 2) извршног одбора који је задужен за примену политике управљања ризиком ликвидности, надзор над увођењем, одржавањем и управљањем информационим системима, као и успостављањем ефикасне интерне контроле над процесом управљања ликвидношћу;³¹ 3) појединих стручњака који имају потребна знања и искуства; 4) одбора за управљање активом и пасивом у чијој је надлежности да прати изложеност банке ризицима, као и да предлаже мере за управљање ризиком ликвидности.³²

IV Превентивне мере регулаторних органа у циљу смањења ризика ликвидности у банкама

Регулаторна тела и централне банке захтевају од банака да успоставе стратегију управљања ризиком ликвидности која допушта банкама да одрже минимални ниво ликвидности у екстремним околностима. Међутим, последњих година приметан је тренд препуштања управљања ликвидношћу искључиво управи банке, док регулаторни органи и централне банке обављају надзор над пословањем банака.³³

Да би одржала задати ниво ликвидности, банка је обавезна да рачуна показатељ ликвидности, тако да износи најмање 1 – уколико је обрачунат као просек показатеља ликвидности за све радне дане у месецу. Показатељ не може бити мањи од 0,9 дуже од три узастопна радна дана, односно 0,8 за један радни дан, с обзиром на то да у том случају банка има критично низак ниво ликвидности. Банка је дужна да о томе обавести Народну банку Србије најкасније наредног радног дана. Обавештење мора да садржи податке о износу ликвидних средстава која недостају, о разлозима неликвидности, као и о планираним активностима за отклањање узрока који су довели до неликвидности.³⁴

Како би обезбедила благовремено и ваљано поступање у случајевима повећаног ризика ликвидности, банка је обавезна да усвоји план

31 В. Матић (2008), 77.

32 Закон о банкама, чл. 81 ст. 2.

33 Т. Јованић, 59.

34 Одлука о управљању ризицима банке, *Службени гласник РС*, бр. 45/2011, 94/2011, 119/2012, 123/2012, 23/2013, 43/2013, 92/2013, чл. 34.

пословања у случају настанка непредвиђених догађаја (криза ликвидности). План пословања мора да садржи: 1) процедуре за рано откривање могућих проблема у вези с ликвидношћу банке, а које укључују листу индикатора раног упозорења; 2) имена и функције лица одговорних за идентификовање проблема; 3) утврђене активности, односно обавезе и одговорности у управљању кризом ликвидности; 4) обавезу припремања посебних извештаја с подацима, показатељима и другим информацијама значајним за предузимање мера у случајевима кризе ликвидности; 5) начин приступа расположивим или потенцијалним изворима ликвидности, као и процедуре за обезбеђење приступа допунским изворима финансирања; 6) начин обавештавања Народне банке Србије о узроцима кризе ликвидности, као и о планираним активностима за њихово отклањање.³⁵

Уколико банка не поступи у складу са усвојеним планом пословања, или не отклони утврђене недостатке, Народна банка Србије може наложити банци да предузме одговарајуће мере, између осталог да: смањи ризични профил, укључујући ризик ликвидности; обезбеди правовремено повећање капитала; преиспита пословну политику и стратегију; изврши промене у делу пословне политике и стратегије који се односе на финансирање, у циљу обезбеђивања додатне заштите кључним пословним активностима и критичним функцијама; изврши промене у начину управљања; преиспита организациону структуру.³⁶

Наведене мере заправо су протекционистичке, с обзиром на то да имају за циљ да натерају банке да обезбеде потребан ниво ликвидних средстава у ситуацијама повећаног ризика ликвидности. Сврха усвајања наведених мера јесте обезбеђивање потребног нивоа ликвидности, како би се спречило да у ситуацијама неликвидности, банке позајмљују ликвидна средства од централних банака, што је био случај са актуелном финансијском кризом.

На основу анализираних, можемо констатовати да је Народна банка Србије, усвајањем сета пруденционих мера током претходних година, релаксирала монетарну политику и креирала оквире за обезбеђење додатних извора ликвидности. Такође, Народна банка Србије је предузела све

35 Одлука о управљању ризицима банке, чл. 32.

36 Закон о изменама и допунама Закона о банкама, *Службени гласник РС*, бр. 91/2010, 14/2015, чл. 36в.

релевантне пруденционе мере у циљу очувања макроекономске и финансијске стабилности и сигурности банкарског сектора у кризном периоду.³⁷

V Закључна разматрања

Ликвидност је један од основних принципа банкарског пословања. Стога, у банкарском окружењу ликвидност подразумева анализу и континуирано праћење свих позиција активе и пасиве, како би се промене у погледу обима, квалитета и структуре расположивих средстава ставили под контролу и тиме умањио ризик ликвидности банке.³⁸

Генерално посматрано, регулаторна тела од банака очекују да у оквиру стратегије и политике управљања ризиком ликвидности испуне следеће захтеве: континуирано мерење ризика ликвидности; процедура степеновања рочности како би се идентификовали могући проблеми; процењивање и контрола квалитета ликвидних средстава укључујући и могући отпис у случају погоршања тржишних услова; способност банке да приступи новим изворима ликвидности са комерцијалног и међубанкарског тржишта; постојање алтернативних могућности као што је повлачење кредитних линија; подршка од стране власника (акционара банке) и зависних друштава унутар групе; подршка централне банке, као зајмодавца последње инстанце.³⁹

Узимајући у обзир горе наведено, можемо закључити да је домаћи правни режим управљања ризиком ликвидности у банкама у догледној мери хармонизован са Базелским стандардима и европском регулативом. На основу аналогије, констатујемо да је и показатељ покрића ликвидности, као један од два минимална стандарда ликвидности, регулисан у домаћем праву, иако законодавац експлицитно не користи тај термин. На то нас упућује одредба о израчунавању коефицијента ликвидности банака. У тренутном правном режиму, показатељ нето стабилног финансирања није регулисан.

У ком правцу ће се у будућности приступити регулисању управљања ризиком ликвидности у банкама зависиће искључиво од тежње законодавца. Уколико је намера да се режим поштри, за претпоставити је да ће се приступити регулисању показатеља нето стабилног финанси-

37 Виолета Тодоровић, „Алтернативни регулаторни приступи управљању банкарским кризама”, *Економски хоризонти*, бр. 3/2013, 224.

38 Марко Иваниш, „Ризици у банкарском пословању”, *Правно-Економски Погледи*, бр. 3/2012, 5.

39 Michael Olsen (editor), *Banking Supervision: European Experience and Russian Practice*, Moscow, 2005, 9.

рања. У одлучивању о кретању регулаторне политике у овом правцу потребно је сагледати и позитивне и негативне ефекте и пронаћи оптимално решење. Имајући у виду да у домаћем правном поретку послују претежно стране, европске банке, за очекивати је да ће се на домаћег законодавца вршити додатни притисак у циљу хармонизовања домаћих банкарских прописа са европским.

Регулаторне мере и промене у регулаторним оквирима, које су предузете у циљу смањења ризика ликвидности у банкама и превенције банкарских криза, још увек су у поступку имплементације, те се њихова делотворност не може са сигурношћу утврдити. Стога је потребно нека будућа истраживања усмерити на анализу ефикасности постојећих регулаторних промена.

Ranko SOVILJ, M.A.

REGULATORY MEASURES AND POLICIES OF LIQUIDITY RISK MANAGEMENT IN BANKS

Summary

The banking business is the extremely dynamic and changes under the influence of changes in the environment and changes in regulations. In this regard, a safe and stable banking sector is of particular importance for the financial and economic system of each country. Despite the adequate capitalization of banks, Subprime crisis has highlighted the significant failure of Basel standards, given that liquidity risk management was not included in the regulation. Therefore, the subject of the study will be focused on analyzing the preventive measures taken by the regulatory authorities in order to resolve the problem of bank liquidity, as well as the rehabilitation of liquidity problems. In fact, the main objective of the study refers to the review of the role and importance of applied regulatory measures and policies and their effectiveness in resolving the problem of bank liquidity and preserving the stability of banking systems.

Key words: *liquidity risk, Basel standards, liquidity coverage ratio, net stable funding ratio, liquidity risk management.*